

ÖREBRO UNIVERSITET
MUSIKHÖGSKOLAN

”Dom vill ju spela – så då spelar vi!”

En belysande studie av faktorer som påverkar läraren vid planeringen
av undervisningen i Estetisk verksamhet

Per Abelson

C-uppsats 2006:33
Musikpedagogik C

Handledare: Olle Tivenius

C-uppsatser vid Musikhögskolan, Örebro universitet

SAMMANFATTNING

Författare: Per Abelson

Titel: ”Dom vill ju spela så då spelar vi!” En belysande studie av faktorer som påverkar läraren vid planeringen av undervisningen i Estetisk verksamhet.

Title in English: “They want to play so lets play!” An elucidating study of factors that influence the teacher when planning the teaching in Artistic Activity.

C-uppsats i musikpedagogik, Musikhögskolan vid Örebro universitet, 2006.

Syftet med den här undersökningen är att belysa faktorer som påverkar läraren när den planerar sin undervisning i kursen Estetisk verksamhet med inriktning musik. Av särskilt intresse är vilken påverkan lärarens intressen, utbildning och erfarenhet samt elevernas intressen och färdigheter har.

Undersökningen har genomförts genom att fyra stycken verksamma lärare på olika skolor i olika städer intervjuats. Resultatet visar att lärarna till stor del låter eleverna vara med och planera innehållet i kursen och att innehållet mestadels utgörs av praktiskt musicerande. Det som har allra störst påverkan på att kursen utformas åt detta håll är den syn som läraren har på eleven och på ämnet samt elevernas färdigheter och intressen. Resultatet överrensstämmer därmed med tidigare forskning.

Nyckelord: Estetisk verksamhet, musikundervisning, musikdidaktik, handlingsteori

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
Förutsättningar som läraren arbetar efter	2
Estetisk verksamhet.....	2
Kursplan och ämnesbeskrivning	3
Tidigare forskning och teorier kring ämnet.....	4
Didaktik.....	4
Läroplansteori.....	5
Ramfaktorteori	5
Tidigare studier	5
Lärarens förutsättningar	6
Elevers färdigheter och intressen	7
Problemformulering	7
SYFTE.....	8
Frågeställningar	8
Avgränsningar	8
METOD	9
Intervju	9
Urval.....	9
Presentation av resultatet.....	9
Analys av resultatet	10
TEORETISKT PERSPEKTIV.....	11
RESULTAT	12
Resultatpresentation	12
Louise	12
Ingrid	14
Stefan.....	16
Anna	18
Resultatanalys.....	20
Louise	21
Ingrid	22
Stefan.....	23
Anna	24
Sammanfattning av analysens faktorer	25
DISKUSSION	26
Resultatdiskussion	26
Vilja.....	26
Plikt	27
Förmåga.....	27
Möjligheter	28
Metoddiskussion.....	29
Reflektion	29
KÄLLFÖRTECKNING.....	30

INLEDNING

Att vara undervisande lärare är idag ett relativt fritt yrke med få styrmedel och mycket eget ansvar. Kursplaner och ämnesbeskrivningar ger vida ramar för vad undervisningen bör innehålla och hur undervisningen ser ut i slutändan är mycket upp till skolan, arbetslaget och den enskilda läraren. Lärarutbildningen ger få klara mallar att hålla sig till när man arbetar som lärare, eftersom dagens skola och samhälle ser ut på ett sådant sätt att det inte går att ge något färdigt innehåll för undervisningen eller någon färdig metod för hur man ska göra. Istället måste den blivande läraren förberedas för att kunna göra egna val och reflektera över konsekvenserna av dessa.

Vad är det då som styr läraren som undervisar i musik när denne själv får ta ansvar för planeringen av sin undervisning? Musikläraren är i många fall en lärare som valt sitt yrke i första hand på grund av sitt musikintresse och i andra hand för intresset för att bli lärare (Bouij 1998). Musikläraren har därtill ofta ett specialområde, till exempel körsång, ensemblespel eller rytmik som den behärskar bättre än något annat. Påverkar detta undervisningen på något sätt? Eleverna i skolan är i sin tur vanligtvis mycket intresserade av musik, hela 90 procent anger att de har musik som intresse (Stålhammar 2004). Eleverna borde då rimligtvis ha höga förväntningar, synpunkter och krav på musikundervisningen, något som borde påverka hur undervisningen utformas. Därtill kommer andra faktorer såsom lokaler, utrustning, tidsbegränsningar och pengar som sätter gränserna för vad som är möjligt att genomföra i undervisningen.

Med dessa funderingar i bakhuvudet vill jag här undersöka vad det är som påverkar musiklärarens planering av undervisningen i kursen estetisk verksamhet på gymnasiet.

BAKGRUND

Förutsättningar som läraren arbetar efter

För att bättre kunna förstå resultatet av undersökningens intervjuer presenteras här de förutsättningar som en lärare i kursen Estetisk verksamhet arbetar efter.

Den mål- och resultatstyrda skolan

År 1990 tog riksdagen ett beslut om en ändrad ansvarsfördelning för skolan. Från att tidigare styrts centralt av staten skulle nu huvudmannaskapet för skolan delegeras till kommunerna. Staten skulle enbart fastställa de nationella målen. I och med detta beslut drogs det igång ett arbete med att ta fram nya läroplaner för grundskolan och de frivilliga skolformerna samt ett nytt betygssystem (SOU 1992:94). Sjösättningen av detta gjordes den 1 juli 1994.

De nationella styrdokumenterna som för gymnasieskolans del utgörs av läroplanen, kursplaner, program mål och timplaner ska garantera en nationell likvärdighet. Lokala beslutsfattare ska utifrån dessa styrdokument utforma ramar och organisation för skolans verksamhet. Lärare och skolledare ansvarar för att ta fram lokala arbetsplaner och undervisningsmål (a.a.).

I de nya kursplanerna används strävansmål som visar på de mål som skolan ska sträva mot och uppnåendemål för att ange vad eleverna ska kunna efter avslutad kurs. Därtill finns anvisningar om vad som krävs av eleven för att bli godkänd, väl godkänd eller mycket väl godkänd. Anvisningar om arbetssätt och arbetsformer förekommer inte eftersom detta anses tillhöra det professionella fältet. Detta kan jämföras med tidigare läroplan där kursernas innehåll var mycket detaljerat beskrivna och gav lite utrymme för lärarens egna val av innehåll och arbetssätt (a.a.). I det målstyrda systemet får läraren ansvaret att tillsammans med eleverna välja ut det innehåll som på ett så bra sätt som möjligt leder fram till kursplanens mål. Detta ska formuleras i en lokal kursplan.

Estetisk verksamhet

I läroplanen från 1970 fick eleverna på de studieinriktade linjerna göra ett val mellan ämnena musik och bild. Det fanns även möjlighet att välja en estetisk specialisering. Yrkesinriktade linjer hade i sin tur möjlighet att välja estetiska ämnen som tillval. I och med gymnasiereformen och den nya läroplanen som kom 1994 ersattes dessa ämnen av den nya kursen Estetisk verksamhet som blev ett kärnämne som alla elever på gymnasiet läser. (Boström 1998) I kursen föreskrivs det inte något särskilt estetiskt ämnesområde som kursen ska riktas mot utan det är upp till skolan att avgöra om en eller flera inriktningar ska erbjudas och om dessa ska vara valbara eller om kursen ska vara gränsöverskridande där flera inriktningar blandas (SKOLFS 2000:10). Bild och musik har fortsatt att vara de dominerande inriktningarna i estetisk verksamhet, men har nu fått sällskap av andra inriktningar där dans, drama och slöjd är vanliga alternativ. En mängd mindre inriktningar, såsom foto, keramik, film och kreativt skrivande har också getts vid olika skolor. (Boström 1998)

Kursen Estetisk verksamhet är på 50 poäng där en poäng motsvarar en timme. Hur många av dessa timmar som sedan innebär lärarledd undervisning bestäms lokalt av skolan. Likaså bestäms det lokalt i vilket år under utbildningen kursen ska ges och om den sprids ut över en längre tid eller om den läses koncentrerat i ett block.

När denna studie görs står en ny gymnasiereform för dörren. Höttermen 2007 börjar de första eleverna i den nya gymnasieskolan. Nya kursplaner införs i samband med detta, men detta verkar inte påverka estetisk verksamhet nämnvärt.

Kursplan och ämnesbeskrivning

Kursen Estetisk verksamhet styrs av dess ämnesbeskrivning och kursplan där den senaste versionen gäller från och med den 1 juli 2000. Dessa är öppett skrivna för att kunna möjliggöra skolornas lokala lösningar och inriktningar. Kursen beskrivs utifrån ämnets syfte, ämnets karaktär och uppbyggnad samt mål. Målen utgörs av strävansmål som är de mål som skolan ska sträva efter att nå och de mål som eleven ska uppnå. En väsentlig del av kursplanen är också de betygskriteriet som finns angivna för godkänt, väl godkänt och mycket väl godkänt. (SKOLFS 2000:10)

Syftet med kursen är

att utveckla och stimulera elevens kreativitet och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar, känslor och handlingar. Ämnet syftar även till att väcka intresse och förståelse av kultur och skapande verksamhet i ett vidare perspektiv. (SKOLFS 2000:10)

I de angivna strävansmålen ska skolan sträva efter att eleven

genom estetisk verksamhet utvecklar sin fantasi och lust att uttrycka sig,

blir medveten om de estetiska uttryckens roll och användning samt stimuleras till eget skapande,

utvecklar sin känsla för estetiska värden och deras betydelse för individ och samhälle,

blir förtrogen med kulturverksamhet inom det estetiska området samt utvecklar sin förmåga att tolka och bedöma vardagliga estetiska företeelser,

tillägnar sig kunskaper om och erfarenheter av estetisk verksamhet samt får möjlighet till kulturhistorisk allmänbildning. (SKOLFS 2000:10)

Eleven ska

kunna uttrycka tankar eller idéer med något estetiskt uttrycksmedel,

kunna reflektera över och diskutera sitt eget skapande,

ha kunskap om olika konstnärliga uttryck och företeelser,

kunna se anknytningen mellan estetisk verksamhet och den egna studieinriktningen. (SKOLFS 2000:10)

Dessa mål anger en riktning för innehållet i kursen men lika avgörande är de betygskriteriet som anges. På samma sätt som skolan måste ge eleven möjlighet att uppnå målen måste skolan ge eleven möjlighet att uppfylla betygskriterierna. Dessa måste alltså finnas med från början i arbetet med kursen.

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika konstnärliga uttryck och företeelser.

Eleven använder något estetiskt uttrycksmedel för att gestalta en idé eller en tanke.

Eleven beskriver och kommenterar sitt eget skapande.

Kriterier för Väl godkänd

Eleven diskuterar och tolkar olika konstnärliga uttryck och företeelser.

Eleven använder sina kunskaper inom något estetiskt uttrycksmedel på ett kreativt sätt i nya sammanhang.

Eleven värderar sitt eget skapande.

Kriterier för Mycket väl godkänd

Eleven använder något estetiskt uttrycksmedel på ett personligt och kreativt sätt.

Eleven diskuterar, kritiskt granskar och bedömer resultatet av sitt eget arbete.

Eleven motiverar val av uttryckssätt och dess betydelse för slutresultatet. (SKOLFS 2000:10)

Tolkningsmöjligheterna i ämnets beskrivningar är alltså mycket vida och kan problematiseras och diskuteras. Eva Georgi-Hemming (2005) tar i sin avhandling upp frågan vad ett estetiskt uttrycksmedel är, eller hur man ska tolka meningen: eleven ska kunna uttrycka tankar eller idéer med något uttrycksmedel. Vems tankar och idéer är det eleven ska kunna uttrycka? Hon ställer sig också frågande till varför inte begreppen estetisk och verksamhet problematiseras i kursplanen.

Utifrån dessa öppna och vida beskrivningar och mål är det alltså upp till skolan och läraren att utforma kursen i praktiken. Här borde således en mängd faktorer spela in för slutresultatet.

Tidigare forskning och teorier kring ämnet

Den här undersökningen rör sig kring främst tre olika områden vars teorier och begreppsmodeller är relevanta för resultatet. Dessa tre områden är didaktik, läroplansteori och ramfaktorteori.

Didaktik

Didaktik betyder undervisningsvetenskap eller läran om undervisning och är en vetenskap som i en vid definition berör alla de faktorer som påverkar skolan och dess innehåll. Forskning och teoribildning inom didaktik syftar till att ge begrepp, modeller och teorier som kan användas vid planering och utvärdering av undervisning. Didaktisk kompetens innebär således att ha kunskap om undervisning men också att ha kunskap i att undervisa. Läraren förväntas kunna göra urval av sina ämneskunskaper och skapa ett relevant och organiserat undervisningsinnehåll utifrån detta. Genom att skapa distans och reflektera över sin egen undervisning kan läraren utveckla den genom att analysera den gentemot andras erfarenheter och didaktisk forskning. Målet för detta är att kunna skapa goda möjligheter för elevernas inläring (Lindström och Pennlert 2004).

Att kort ge en överblick över detta väldiga fält låter sig inte göras och definitionerna skiljer sig åt beroende på hur pass vid eller snäv den är. En enkel bild av vad didaktiken behandlar kan sammanfattas utifrån tre frågeställningar:

- Vad är det som eleven ska lära sig? Vilket innehåll ska undervisningen ha?
- Hur ska eleven lära sig? Vilka metoder och arbetssätt ska användas?
- Varför ska eleven lära sig? Vilka mål har undervisningen?

Svaren på dessa frågor är dessvärre inte givna, utan undervisningen påverkas utav en rad faktorer. Lindström och Pennlert (2004) anger att lärarens villkor styrs av följande faktorer: *uppdrag, lärare och arbetslag, elever, ramfaktorer och föräldrar*. Var och en av dessa faktorer har i sin tur en rad underrubriker. Som exempel på ramfaktorer ges tid, personal, gruppstorlek, pengar, lokaler och så vidare. En liknande uppställning gör Hanken och Johansen (1998, s 30) med de didaktiska kategorierna *mål, innehåll, metod, värdering, ramfaktorer samt elev och läraryförsättningar*.

Forskning inom didaktiska frågor som berör vilka kunskaper som elever ska utveckla, och hur innehållet undervisningen väljs ut och organiseras brukar benämnas läroplansteori eller läroplansdidaktik.

Läroplansteori

Läroplansteori behandlar formulering, transformering och realisering av läroplaner (Linde, 2000). Formuleringen av läroplaner och kursplaner sker på statlig nivå och här berörs inom läroplansteorin till exempel frågor som vad kunskap är. Transformering är den översättning som görs av läroplaner och kursplaner till ett konkret undervisningsinnehåll. Realisering av läroplanen sker i klassrummet i mötet med eleverna. För denna studie är således transformeringen av läroplan och kursplan det intressanta.

Göran Linde (2000) beskriver två olika utgångspunkter för forskning inom hur kursplaner tillämpas. Den första är att utgå från en faktor och se hur den påverkar undervisningsutformningen. Enligt Linde finns det en rad faktorer som är styrande i valet av undervisningsinnehåll. *Läroböcker och övningsmaterial* har en styrande inverkan då innehållet i dessa kan bli innehållet i undervisningen. *Ämnets traditioner* är en annan styrande faktor. *Läraren som individ* påverkar givetvis innehållet då denna har mer eller mindre frihet att tolka kursplanen. Linde talar också om *lärarens repertoar* som en faktor. Denna repertoar som rymmer de lektioner läraren kan hålla, det innehåll de kan rymma och de metoder som läraren använder bygger på lärarens bakgrund erfarenhet och utbildning. Slutligen spelar själva *undervisningsprocessen* en stor roll i transformeringen och denna påverkas i sin tur av *ramfaktorer*.

Den andra utgångspunkten är en öppen studie där forskaren inte i förväg tar ställning till faktorer som påverkar utan observerar detta i sin helhet och kategoriserar det i efterhand (Linde 2000).

Linde finner genom öppna studier att påverkan på valet av innehåll sker såväl på formuleringsnivå, transformeringsnivå och realiseringsnivå. Många olika aktörer har inflytande över vilket innehåll som väljs. Lärarna påverkar givetvis men även eleverna påverkar genom sitt bemötande av innehållet. Den enskilda skolan och skollädaarna har i och med decentraliseringen fått en viktigare roll. Samhället med dess intressegrupper, organisationer och läromedelsföretag påverkar på sitt sätt, medan staten verkar både genom att skapa läroplaner och kursplaner, genom inspektion av skolan och genom att vara huvudman för lärarutbildningen (Linde 2000).

Ramfaktorteori

Ramfaktorteorin säger att om inte förutsättning f finns kan inte handlingen h utföras och alltså finns det en begränsning i valmöjligheter för handlingar (Linde 2000, s 52). Detta innebär att all verksamhet, musikundervisning inkluderad har yttre ramar som begränsar och ger möjligheter. Ramarna kan vara fysiska, tidsmässiga, ekonomiska, målinriktade eller informella (Hanken & Johansen 1998, s 38). Centralt blir att ramarna begränsar den frihet som lärare och elever får att planera undervisningen inom (Sandberg 1996, s 193).

Ramfaktorteorin har haft stor betydelse för didaktiken under slutet av 1900-talet (Hanken & Johansen 1998, s 39) men då denna studie inte i huvudsak fokuserar på detta så går vi inte djupare in i den.

Tidigare studier

Inom musikundervisningens område finns det två intressanta undersökningar som knyter an till den här undersökningen. Ralf Sandberg (1996) har utifrån den nationella utvärderingen av musikämnet i grundskolan undersökt vilka föreställningar lärarna har kring musikämnets mål och inriktning samt hur läroplanens intentioner kommer till konkret uttryck i skolans musikundervisning och hur detta skiljer sig mellan olika lärarkategorier. Resultatet visar på fyra olika typer av inställning. Lärare som betonar elevernas personliga och sociala utveckling, de som betonar bestående värden, de som betonar elevernas musikaliska kunskapsutveckling och de som lägger vikt vid musikalisk kommunikation och upplevelse.

Musikundervisningen utgörs enligt undersökningen av en serie mer eller mindre planerade musikaliska aktiviteter där lust och engagemang är grundpelaren, och en blandning av sociala mål, upplevelsemål, aktivtetsmål och inlärningsmål trängs i undervisningen. Läromedel med fastlagda arbetsmoment är ovanliga, istället används egenproducerat material efter elevernas och lärarnas intressen. Läroplanen och andra styrande dokument får en undanskynd roll i planeringen.

De problem som lyfts fram av lärarna i Sandbergs undersökning kretsar främst kring olika ramfaktorer som tidsbrist, resurstilldelning, lokaler och utrustning men även kring lärarnas kompetens, stökiga elever och att musikämnet har låg status.

Den andra studien av vikt är Eva Georgii-Hemmings (2005) undersökning kring fem lärare i estetisk verksamhet och hur deras personliga musikaliska erfarenheter förhåller sig till deras undervisning. Resultatet visar att de fem lärarna ägnar större delen av kursen åt praktiskt musicerande i ensembleform och en mycket liten del åt teori. I fokus finns hantverket medan skapandet sätts åt sidan. Det centrala är att eleverna upplever glädje och trivsel. Intressant är att de personliga erfarenheterna har störst betydelse för varför undervisningen ska se ut på ett visst sätt, inte vad den ska innehålla eller hur den ska utföras. Sambandet mellan genrerelaterade val och personliga smakpreferenser är väldigt svagt. De erfarenheter som lärarna vill förmedla vidare är de som de har tagit med ifrån sitt eget musicerande, såsom spelglädje, gemenskap och möjligheten att uttrycka sig. Intressant är också att den starkaste gemensamma nämnaren mellan lärarna är att motivet till varför undervisningen ser ut som den gör är deras elevsyn. Denna kan beskrivas som elevcentrerad och individen placeras i centrum.

Lärarens förutsättningar

Lärarens grundsyn spelar alltså en stor roll för hur den slutliga undervisningen utformas och är en av de tre grundpelarna i vad vi kallar för lärarens förutsättningar. Synen på musik, vad musikalitet innebär och på eleven påverkar vilken utgångspunkt ämnet får, till exempel om det ses som ett trivselämne eller ett konstnärligt utvecklande ämne. (Hanken & Johansen 1998, s 51-52) Tanken med att eleven befinner sig i centrum för undervisningen härstammar från reformpedagogiken som uppstod som en protest mot den auktoritära och ej barnanpassade skolan i början av 1900-talet. I fokus fanns barnets naturliga egenskaper, intresse och utveckling. Elevens aktivitet är ledande i metodiken och de sociala sidorna i undervisningen har stor vikt. Läraren ska agera som en handledare istället för kunskapsförmedlare och undervisningen ska vara tvärvetenskaplig och utgå från ett helhetstänkande. (a.a. s 191-192) Mycket av detta kan i dagens skola verka ganska självklart och läroplanen för de frivilliga skolformerna säger att läraren ska ta utgångspunkt i den enskilde elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna. (Lpf 94)

Förutom grundsynen är ämneskompetensen en stor del i lärarens förutsättningar. Det krävs kunskap i ämnet för att kunna undervisa i musik. Likaså krävs det att läraren kan utveckla sin kompetens i och med att förändringar i omvärlden sker. (Hanken & Johansen 1998, s 49)

Till slut så är den pedagogiska kompetensen en viktig förutsättning. Musikämnet handlar inte bara om att veta och kunna utan också om att göra, och kräver därför en viss grad av färdighetsträning. I och med detta måste läraren ha kunskap om hur eleverna bäst kan utvecklas inom detta. En annan svårighet är att göra musikundervisningen meningsfull för eleverna, då de annars kan uppfatta musikundervisningen som något fjärran från deras eget förhållande till musik. (a.a. s 50)

Elevers färdigheter och intressen

Hela tanken med ett utbildningssystem är att utbilda människor och därmed blir de som utbildas väldigt viktiga i sammanhanget. En självklarhet kan tyckas men viktig att ej glömma bort i sammanhanget. Elevernas förutsättningar för att klara av undervisningen är viktigt att ha i bakhuvudet som lärare och dessa kan skilja sig åt från elev till elev. Hanken och Johansen (1998 s 42-47) talar om tre olika sorters förutsättningar. De utvecklingsmässiga förutsättningarna ter sig någorlunda lika mellan elever i samma ålder och de knyter an till deras fysik och motoriska utvecklingsnivå. Även den kognitiva och sociala utvecklingsnivån hör hemma här. De individuella förutsättningarna skiljer sig däremot betydligt mer mellan människor och här finner vi elevernas känslomässiga förutsättningar, det vill säga om de känner trygghet i undervisningen, deras motivation för att lära samt deras tidigare kunskaper och erfarenheter. Till sist finner vi de sociokulturella förutsättningarna. Av störst vikt är här de musikkulturella förutsättningarna som eleverna får då de socialiseras in i en musikkultur och skapar sig en uppfattning om vad som är bra respektive dålig musik. Detta kan enligt Hanken och Johansen bli ett problem då läraren och eleven troligtvis har sina rötter i olika musikkulturer.

Även Stålhammar (2004) pekar på elevens intresse och erfarenhet av musik och hur detta kan skilja sig från skolans. När en tonåring lyssnar på musik lägger den lite vikt vid tekniska detaljer såsom arrangemang och konstnärligt framförande utan hur man gillar den och hur den passar in i sammanhanget. En låt är därför ingen fristående sak som kan bedömas utan hänger starkt ihop med kontexten (a.a. s 67). Ungdomar är stora musikkonsumenter och har en stor erfarenhet och intresse av musik, men när det kommer till musikundervisning i skolan känner de inte igen sig utifrån sin erfarenhet. Musiken anpassas till skolans ramar och musicerandet förlorar det naturliga och verklighetsförankrade (a.a, s 104). Stålhammar menar därför att om musikundervisningen ska kännetecknas av ett didaktiskt förhållningssätt måste de faktiskt förhållandena, alltså hur människor i realiteten umgås med musik, utgöra grunden för ämnet (a.a, s 60).

Problemformulering

Att den mål- och resultatstyrda skolan låter varje skola och lärare skapa sin egen variant av kursen torde ha både för- och nackdelar. Den frihet som det ger varje lärare kan ge stora möjligheter att skapa ett bra innehåll i kursen. Men den ger också en begränsning i att läraren kan få finna sig i de resurser som skolan tillhandahåller eftersom det inte finns något i ämnesbeskrivning som specificerar vad som krävs materiellt för att klara av att ge kursen.

Om man kan identifiera de faktorer som påverkar lärarens planering av undervisningen kan man också identifiera de faktorer som väger tyngst i detta. Kunskapen om detta är viktig för att kunna ge en så kvalitativt likvärdig utbildning som möjligt inom kursen samtidigt som den pekar ut de faktorer som hindrar läraren att utnyttja sin och elevernas kapacitet till fullo. Lärarens förutsättningar och intresse, elevernas förmåga och intresse samt övriga ramfaktorer borde väga tungt i planeringsfasen och de ser troligtvis väldigt olika ut för varje lärare.

I den här undersökningen kommer jag därför att belysa och undersöka de olika faktorer som spelar in och påverkar läraren i planeringen av undervisningen.

SYFTE

Syftet med denna uppsats är att belysa faktorer som påverkar läraren när den planerar sin undervisning i kursen Estetisk verksamhet.

Frågeställningar

Det är många saker som påverkar en lärare och dess undervisning. Jag kommer därför att rikta mitt intresse särskilt på två områden:

- Har lärarens intressen, utbildning och erfarenhet stor påverkan för vilket innehåll och arbetssätt kursen får?
- Påverkar elevernas intressen och färdigheter läraren och kursen?

Avgränsningar

I uppsatsen kommer bara musik behandlas, alltså inte några andra av de valmöjligheter som många skolor erbjuder i estetisk verksamhet.

METOD

I metodavsnittet redogör jag för hur undersökningen gått till väga och varför jag valt att göra på ett sätt men inte ett annat.

Intervju

Den här undersökningen har genomförts genom att intervjua lärare som undervisar i kursen Estetisk verksamhet på gymnasiet. Genom att välja intervju som datainsamlingsmetod får man en möjlighet att dels fysiskt träffa människan bakom orden och se en kort glimt av den arbetsmiljö den befinner sig i. Men framförallt får man under intervjun möjligheten att följa personens tankar och reflektioner. Man bör dock ha i åtanke att när man använder sig av intervjuer så är det personens upplevda erfarenheter man möter.

Mina intervjuer har varit av det halvstrukturerade slaget, det vill säga att jag inte har följt ett intervjumanus till punkt och pricka, utan låtit personerna prata på och ställt mina frågor vid lämpliga tillfällen. Ibland leder detta till att jag inte behöver ställa vissa frågor eftersom de besvaras i personens berättelse. I den här typen av intervju har man också en möjlighet att med spontana följdfrågor styra intervjun djupare på de områden som verkar mer intressanta och dra i bromsen ifall personen börjar avvika från det som är relevant. En nackdel med intervjuer är att man som intervjuare ibland omedvetet kan styra informanten genom att ställa ledande frågor. Denna risk finns dock även med enkäter (Kvale 1997).

Intervjuerna genomfördes på lärarnas arbetsplatser och spelades in på band. Därefter skrevs intervjuerna ut på papper. Varje intervju hamnade på mellan åtta till tio sidor text. Det är dessa utskrifter som ligger till grund för det resultat som presenteras i studien och som analyseras och diskuteras utifrån mitt valda teoretiska perspektiv.

Urval

Ett urval skedde genom att jag enbart vände mig till gymnasieskolor som inte har något estetiskt program. Anledningen till detta urval är att jag ville kunna skärma av lärarens musikundervisning så mycket som möjligt mot estetisk verksamhet. På de skolor som inte har ett estetiskt program är det vanligt att musikundervisningen enbart består av Estetisk verksamhet och som ett alternativ i individuellt val. Till slut var det fyra stycken lärare som ställde upp på min förfrågan. Eftersom det var detta antal lärare som jag från början tänkt använda mig utav kunde jag inte göra något ytterligare urval bland lärarna.

Presentation av resultatet

I resultatpresentationen presenteras varje lärare för sig. För att skydda deras identitet har jag fingerat deras namn och undviker att nämna i vilken stad och vilken skola de jobbar på. Resultatpresentationen ligger nära empirin är en sammanfattning av intervjun där jag presenterar lärarens bakgrund och arbetsplats och hur upplägget av kursen ser ut. Därtill för jag in de tankar läraren har kring sin undervisning. Jag har inte gjort några analyser eller dragit några slutsatser i det här skedet, däremot har jag utelämnat sådant som jag bedömt vara mindre relevant för undersökningen.

Under de besök jag gjort har jag fått mycket inspiration till hur jag själv kan göra när jag ska undervisa, och en vanlig fråga jag fått i samband med mina intervjuer är om de intervjuade lärarna får ta del av uppsatsen. De vill nämligen gärna veta vad andra lärare gör i kursen. Eftersom frågan var så pass vanlig så misstänker jag att det finns ett behov och en nyfikenhet kring detta som jag hoppas att jag kan hjälpa till med att stilla. Jag väljer därför att presentera de fyra intervjuerna i en följd utan avbrott av analyser för de läsare som tar del av uppsatsen av ovan nämnda anledning.

Analys av resultatet

Efter att resultatpresentationen var gjord bad jag lärarna att läsa igenom och kommentera den. Tyvärr så var det bara två av de fyra lärarna som gjorde detta. Utifrån intervjuutskriften och resultatpresentationen gör jag sedan en analys av empirin genom att filtrera varje intervju för sig med mitt teoretiska perspektiv och dess fyra determinanter i bakhuvudet. Det analyserade materialet kommer senare att belysas och diskuteras utifrån tidigare forskning och mina erfarenheter.

TEORETISKT PERSPEKTIV

Filosofen Georg Henrik von Wright kom år 1983 ut med boken *Practical Reason* där han presenterar en handlingsteori som menar att mänskligt handlande i organiserade situationer kan vara begripligt, förklarligt och till och med förutsägbart. Handlandet bestäms av determinanter, faktorer som styr det mänskliga handlandet. Dessa determinanter är både tillhörande individen och styrda av samhället och strukturen, det vill säga de är både interna och externa. Handlingsteorin kan således hävda att handlande är konsekvenser av en grund och inte bara en effekt av olika orsaker. De externa faktorerna påverkar handlandet lika mycket som individens intentioner (von Wright 1983).

De determinanter som von Wright lyfter fram som styrande är:

- *Vilja* – det som den handlande vill uppnå med sitt handlande
- *Plikt* – vad som förväntas göra och vad som är legitimt att göra
- *Förmåga* – vad som den handlande klarar av
- *Möjligheter* – de yttre begränsningar som finns

Göran Linde ger följande exempel på hur dessa determinanter kan påverka en lärare. En lärare är extra mycket intresserad av en viss del av sitt ämne och vill särskilt förmedla detta. Därför tolkar läraren ut detta ur kursplanen (vilja). Dock kan läraren ifrågasätta hur denna tolkning tas emot av elever, kollegor, föräldrar och skolledning (plikt). Läraren kan också uppleva att den kanske inte klarar av att förmedla de idéer den har och måste revidera dessa (förmåga). Därpå kanske läraren känner att tiden inte räcker till, att elevantalet är för stort eller att utrustningen inte räcker till (möjligheter). Därtill påverkar dessa fyra determinanter även skolledningen, vilket leder till att det som är en önskning för skolledningen blir en möjlighet, eller yttre begränsning för läraren (Linde 2000).

Som jag ser det är handlingsteorin användbar på flera olika nivåer, från att studera planeringen av ett enskilt lektionsmoment, en lektion, en terminsplanering eller skolans hela upplägg och filosofi för musikundervisningen. Detta visar sig vara användbart då resultatet visar på vitt skilda grader av planering från lärarnas sida.

RESULTAT

Här kommer resultatet att presenteras lärare för lärare. Resultatet är uppdelat i en del där resultatet presenteras och en del där resultatet analyseras.

Resultatpresentation

Resultatet av de fyra intervjuerna presenteras här var för sig. I det här avsnittet ger jag en bild av lärarens bakgrund och upplägg i kursen, samt deras egna tankar och reflektioner. Presentationen är en bearbetning och sammanfattning av intervjuerna.

Louise

Den första intervjun gjordes med Louise som är utbildad lärare i musik och engelska och har arbetat med detta sedan 1987. Hennes huvudinstrument är sång och när jag frågar om hon har något specifikt intresse inom musiken tvekar hon ett tag, men säger sen musikhistoria. Sedan några år tillbaka arbetar hon på en gymnasieskola i en större stad. När hon började arbeta där var hon ensam musiklärare och musiksalen var en vanlig föreläsningssal som man fick möblera om varje gång den skulle användas. Den var heller inte särskilt välutrustad. Sedan dess har musikundervisningen utvecklats i rask takt och nu arbetar sammanlagt tre musiklärare på skolan, och det finns flera välutrustade salar för musik. Det ges också fler kurser än bara Estetisk verksamhet, bland annat Ensemble, Gehörs- och musikleära samt Kör. Louise säger att musik har blivit en viktig del av skolan och konserterna i aulan är ett av få tillfällen då alla kan göra något tillsammans.

Kursen i Estetisk verksamhet ligger utlagd på 12 veckor med ett lektionspass på tre timmar i veckan. Detta upplägg har sina nackdelar tycker Louise, bland annat att kursen komprimeras så att eleverna inte hinner lära känna varandra ordentligt. Dessutom blir kursen känslig för förändringar i schemat. Om det vill sig illa kanske det bara blir 10 gånger på en termin. Hon tycker också att de långa lektionspassen är krävande då hon har tinnitus och vill hellre gå tillbaka till den tidigare varianten då de hade två timmar i veckan över hela terminen.

De tre lärarna följer ett arbetssätt som de tagit fram gemensamt för kursen. Eftersom Louise hade kursen först så utgick de från hennes planering och har modifierat den allteftersom. Huvudfokus i kursen ligger på skapande. Utöver det har lärarna tagit fram delmål utifrån kursplanen. Dessa är:

- Du ska bli bättre på att uttrycka vad du känner och vad du vill med hjälp av musik.
- Du ska bli bättre på att diskutera och reflektera kring ditt eget skapande.
- Du ska ha kunskap om hur musik kan påverka oss.
- Du ska utveckla din förståelse för olika former av musik.

I stort sett styrs kursen sedan av vad eleverna vill göra. Första lektionstillfället ägnas åt att eleverna får diskutera kursplanen och de ovan nämnda målen, och själva försöka konkretisera vad målen innebär för dem. Därefter får de själva ansvara för att hitta på aktiviteter för att nå dessa mål. Ofta resulterar detta i att spela eller sjunga i grupp eller att använda datorer för att göra musik, men det har även varit dockteater, dans eller ljudlandskap som eleverna har arbetat med. Det händer att de som spelar i grupp gör egna låtar och gör de inte det uppmanar läraren dem att de gör en egen version av låten. Lärarens roll i detta arbetssätt blir handledande och Louise är noga med att påpeka att hon inte lägger sig i vad eleverna väljer att jobba med, så länge det inte är kränkande eller rasistiskt. Hon håller sig i bakgrunden så mycket som möjligt tills det att eleverna behöver hjälp. Ibland kan det vara att eleverna inte hittar material eller behöver få ordning på samspelet.

Förutom denna elevstyrda del av kursen håller läraren i den första delen av lektionen, en del som skulle kunna sägas komplettera de val som eleverna själva gör. Innehållet i denna del har bestämts gemensamt med de övriga lärarna, och består bland annat av pulsövningar i grupp, sambaspel, musiktermer och noter samt hur musiken påverkar människor.

För att eleverna ska få tillfälle att reflektera över och värdera sin insats ska de varje vecka föra loggbok. Lärarna ser det som en viktig del i kursen att eleverna ska bli medvetna om vad de gör. Louise säger att de eftersträvar kvalitet i elevernas kunskaper, inte kvantitet. Loggboken är även till hjälp när läraren sätter betyg.

Jag frågar om läraren vill framhålla någonting i musikundervisningen som har fungerat extra bra. Hon svarar då att det mesta fungerar men det går långsamt och kaotiskt. En specifik sak som dock brukar fungera bra och vara uppskattad av eleverna är när de arbetar med noter och testar att spela efter noter till ett enklare orkesterstycke. När jag frågar varför detta brukar fungera menar hon att kombinationen av att ha lärt sig någonting nytt och att kunna kombinera detta med att spela till en pampig orkester.

Jag undrar även om det finns någonting som inte har lyckats lika bra.

Oja, det måste vara många gånger. Men det var mera när vi hade dåliga lokaler och inga grejer. När man var tvungen att få folk, alltså alla 18 eller alla 20 att göra samma sak någon gång. Det har jag inte tyckt har gått så bra. För det är alltid nån som har tyckt att "det där, varför ska vi hålla på med det"

En annan sak som kan påverka om undervisningen lyckas eller inte är hur pass mottaglig elevgruppen är för det här fria arbetssättet. Vid ett tillfälle hade Louise en extra besvärlig elevgrupp.

..dom var överallt och då hade jag dom här lokalerna, men dom var totalt oförmögna att ta ett beslut och göra någonting så det sprack ju. Det var kaos hela tiden, jag kände mig misslyckad hela veckan.

Vissa idéer kring vad man skulle kunna göra under kursen stannar redan i tanken. Louise hade en tanke på att försöka få alla eleverna att enas om ett gemensamt projekt, men lade ner detta.

..dels så hinner man inte lära känna varandra så väl så att man kommer överens om någonting och jag vägrar att styra och säga att nu gör vi så här. Och dels är det för kort.

På grund av kursens fokus på skapande blir det inte så mycket musikteori mer än lite begrepp och spel efter noter. Detta gör inte så mycket tycker Louise, det är viktigare att de får ett uttryck i det dom gör.

Jag tror inte att dom saknar det. Jag är mera intresserad av att dom få ett uttryck. Och jag vill inte att det ska bli så tankestyrt på ESV.

Något som det däremot kan bli mer av är sång. Louise försöker ta fram dem som är intresserade av att sjunga och få dem att göra det så mycket som möjligt. Även de som säger att de inte kan sjunga försöker hon få igång. Att sången får en plats i förgrunden beror enligt Louise på att det är det hon kan bäst. Däremot undviker hon att arbeta med datorerna eftersom hon inte kan detta så bra. Där får eleverna istället hjälpa varandra eller så får någon av kollegorna rycka in. Annars ser hon inga begränsningar i sin egen kompetens som skulle kunna påverka hennes undervisning i Estetisk verksamhet.

Mot slutet av kursen utvärderas den anonymt. Resultatet av denna är att eleverna är nöjda med hur kursen ser ut, och Louise menar att det mest kommer synpunkter på att fortsätta med

de saker som har varit bra. Vissa elever vill ha ännu mer konstruktiv kritik för att kunna utvecklas.

På det stora hela verkar Louise vara nöjd med hur Estetisk verksamhet ser ut på sin skola. När jag undrar om det är någonting hon saknar i kursen är det den klassiska musiken som hon själv har stort intresse i men som eleverna inte väljer att jobba med. Hon håller dock fast vid sin princip att inte styra eleverna till detta hur mycket hon än vill ha det.

Ingrid

Den andra läraren som jag möter i min undersökning är även hon utbildad tvåämneslärare i musik och engelska. Under utbildningen hade hon piano som huvudinstrument, och har sjungit en hel del i kör och även ackompanjerat körer i kyrkan. Hon känner sig nöjd med sin utbildning, men tycker samtidigt att vissa saker gick man igenom så pass ytligt att hon själv inte kan lära ut det till andra. Undervisning i elgitarr och elbas fick hon inte alls, något som hon saknar.

På den gymnasieskola hon jobbar på nu har hon varit sedan 1991 förutom de tillfällen då hon har varit barnledig. Skolan som ligger i en mindre stad beskriver hon själv som ganska liten, och musik som ett litet ämne på skolan. Många av eleverna är dock intresserade av att spela, främst då gitarr som dom gärna lånar från musiksalen och sitter utanför och spelar.

En ny rektor har medfört att de tidigare knappa resurserna har blivit lite bättre. Skolledningen har dock inga synpunkter på hur innehållet i Estetisk verksamhet ser ut, utan det är helt upp till läraren att bestämma. Däremot har kursen utvärderats av skolledningen som var intresserad av få veta elevernas omdöme av den.

Kursen Estetisk verksamhet är tillsammans med individuellt val den musikundervisning som erbjuds på skolan. Kursen ligger utlagd på 30 timmar, två 60-minuterspass i veckan under en termin. Gruppstorleken brukar ligga på ungefär 15 elever.

Kursen startar med att eleverna får diskutera kursplanen och se en gammal planering som läraren har haft tidigare termin.

Och sen så får dom titta på det här och diskutera i grupper och skriva ner egna synpunkter. För dom kommer från olika skolor, en del har gått i [en annan stad] också och valt linjer här då så att det är så olika vad dom har gjort på högstadiet. En del säger att vi har bara haft musikhistoria, vi vill spela. Och andra säger kanske att jag vill läsa lite mera om nånting. Så att jag lyssnar väldigt mycket på dem och skriver ner vad de tycker. Och så gör jag ett förslag utifrån det då och så får dom godkänna det förslaget. Och så kör vi på det.

Det är inte helt ovanligt att eleverna inte orkar engagera sig så mycket i planeringen och då blir det lärarens planering som används. Den brukar starta med instrumentkunskap där grunderna i gitarr, bas, trummor, klaviatur och sång går igenom och alla elever prövar på detta. Man spelar även i grupp. Detta moment avslutas med ett litet prov där man bland annat ska veta hur ett ackord ser ut på gitarren, vad strängarna heter och vad tangenterna på pianot heter.

Efter instrumentkunskapen följer notkunskap. Många elever är nyfikna på detta och vill veta mer om det. Här går även igenom hur tabulatur fungerar. Ibland vävs det in lite gehörsövningar här också, då främst rytmdiktat. Även detta moment följs av ett litet prov.

Efter dessa två moment brukar det variera lite vad som görs. Ibland arbetar eleverna med att skapa en ljudbakgrund till en dikt och ibland gör de egna små låtar eller melodier. Det händer också att eleverna gör ett enskilt arbete om någon grupp eller artist som de redovisar. Ingrid försöker utöver detta få in lite musikhistoria. Om eleverna vill ha mycket eller lite beror på vad de har gjort på högstadiet. De som har haft mycket musikhistoria där är ganska trötta på det och då ger hon bara små korta femminuterspass med en presentation av någon

kompositör eller grupp. Andra elevgrupper har velat ha mer av detta och då har de fördjupat vissa områden, till exempel 50-talet och testat att spela musik därifrån.

Kursen brukar avslutas med någon form av projekt som innebär att man jobbar lite mer med någon låt och spelar upp den. I år är det till exempel en klass som vill spela upp för de elever som har valt bild. Hur detta utformar sig varierar dock väldigt mycket beroende på elevgruppen. Vissa grupper är ganska duktiga på att spela sen tidigare, vissa kan nästan ingenting

Förra våren så var det en grupp, dom sa på en gång: vi vill göra en musikal. Så att när vi hade gjort den här instrument och notkunskapen då satte vi all tid åt den musikalen som vi spelade upp i slutet av terminen. Men då var dom ganska duktiga, de flesta gick i N3 då och hade spelat innan också.

Just den här musikalen är en av de saker som Ingrid vill framhålla som lyckade moment i musikundervisningen. Anledningen till att det fungerade, förutom att elevernas förmågor var goda, var det att de var intresserade och kunde enas om att vilja göra detta projekt. Elevernas vilja är viktig vid andra saker som hon nämner som lyckade, till exempel en lunchkonsert. Eleverna var ganska duktiga på att spela men att resultatet blev bra berodde mest på att de verkligen ville. Om eleverna inte är så bra på att spela är svårighetsgraden i det man gör viktig. Ingrid säger att många elever tycker att det är kul när de spelar enkla låtar på gitarr

..då märker en del att ”jag fixar ju det här, jag kan spela Broder Jakob på ett ackord. Jag som aldrig har spelat förut.” Och sen tror jag att det är roligt att det är många som spelar, att det är en stor grupp.

Elevernas vilja, intresse och förmåga är också de saker som kan göra att lektionsmoment fungerar mindre bra. Detta påverkar också Ingrid i upplägget av undervisningen. Till exempel är notkunskap ett sådant moment som det blir mer eller mindre av beroende på hur intresserade eleverna är av det. Men hon tar inte bort det helt, även om eleverna skulle vilja det.

Med dom som är mer intresserade tar jag kanske mer. Men alla tycker jag ska känna till hur noter fungerar vare sig dom vill det eller inte. För annars blir det orättvist om en del kurser ska ha noter och en del inte. Så en viss mängd tycker jag att dom ska ha.

En viss typ av ointresserade elever är de som har valt musik för att de inte tycker om bild. De har alltså gjort vad Ingrid kallar för ett negativt val, och de vill helst inte göra så mycket alls på lektionerna. Hon försöker då hitta den form av musik som eleverna är intresserade av, kanske att presentera sitt favoritband. Eller så försöker hon få dem att inse att det inte är så svårt som de tror att spela några ackord.

Eftersom Ingrid har arbetat ganska länge som lärare har hon en hel del material att använda sig utav. Hon behöver därför inte lägga lika mycket planeringstid på att leta efter detta. För det mesta ger hon förslag på de låtar som eleverna ska spela. Ibland ger eleverna förslag på låtar de vill spela, och då måste hon sätta sig in i dessa. Annars använder hon enkla låtar med få ackord som hon vet fungerar. När jag undrar om det finns något som hon velat göra fast struntat i för att hon trodde att det inte skulle gå att genomföra menar Ingrid att man alltid kan testa innan man kasserar en idé. Det är ju inte hela världen om det inte fungerar, då får man göra nåt annat säger hon. Vid ett tillfälle testade hon att göra ett samarbete med bildläraren där eleverna skulle ”rita ljud” och sedan tolka dessa bilder med musik.

Det köpte dom inte! Det var för abstrakt. Det var konstigt. ”Vad är det här, det här vill vi inte göra.” Så det gick inte så bra.

Jag frågar om hon tror att hennes egna begränsningar och kunskaper påverkar innehållet i undervisningen.

Vad jag kan och inte kan? Tja, det kanske det gör fast jag inte tänker på det. Men det är ju mycket att spela. Dom vill ju spela och då spelar vi.

Repertoaren som spelas består mest av pop- och rockmusik. Om det hade funnits mer tid för kursen hade Ingrid gärna försökt vidga elevernas vyer och arbeta mer med den klassiska musiken. Detta är en musikstil som hon tycker att eleverna sågar utan att ge den en chans. Hon skulle också kunna tänka sig att ha mer musikhistoria om det fanns mer tid i kursen, och motiverar detta med att det står i kursplanen.

Enligt Ingrid är det eleverna som till stor del styr kursen. Den planering som hon har gjort ligger som grund men sedan påverkas den av vilken typ av grupp det är och deras intressen. Kursen påverkas hela tiden under resans gång, allteftersom hon märker vad eleverna kan och vill. Ingrids planering av kursen är hennes tolkning av kursplanen som har tagit form genom åren och eleverna vill spela mycket, främst populärmusik, så det försöker hon låta dem göra. Samtidigt har utvärderingar visat att vissa elever tycker att det kan bli för mycket spelande. En del vill lyssna mer, en del vill lära sig mer om noter.

Då tänkte jag att man kanske får tänka lite på dom som väljer musik som ett negativt val också. Att dom egentligen inte är så intresserade av att spela. Dom vill göra andra grejer också. Att det då finns som alternativ att göra annat också.

Stefan

Den tredje läraren jag träffar i min undersökning skiljer sig från de andra i och med att han inte har någon formell utbildning i musik. Stefan var från början yrkesman och läste sedan in lärarbehörighet för att bli yrkeslärare. Han har därefter jobbat som lärare i 11 år och då främst med döva och hörselskadade. Musik har varit ett intresse och en hobby. Han har tagit gitarrlektioner, sjungit i kör och musicerat ihop med andra. Anledningen till att han undervisar i Estetisk verksamhet är att den musiklärare som fanns tidigare på skolan slutade. Musikundervisningen låg på is och musiksalen låg öde. Stefan tyckte då att han kunde göra ett försök att hålla i kursen. Så blev det och nu har han haft den en första gång. Till sin hjälp har han haft skolans vaktmästare som är en duktig pianist.

Skolan som Stefan arbetar på är en helt yrkesinriktad skola som tidigare nästan dominerades av pojkar men som på senare tid fått in fler och fler tjejer. Många av tjejerna väljer också musik som Estetisk verksamhet. Andra val eleverna kan göra är dans, drama och bild. Kursen ligger utlagd på två halvdagar i veckan under tio veckor, vilket blir 50 timmar. Elevgruppen den här terminen var på 18 elever. Musikundervisningen uppskattas på skolan men det kan ibland komma klagomål från kollegor som tycker att den här tio-veckors perioden bryter av deras undervisning. Skolledningen har inga synpunkter på hur kursen ska utformas.

Stefan har sedan tidigare haft hand om lucia och avslutningar på skolan och har då upplevt att det har varit svårt att få ihop folk som vill göra något vid dessa. Han tänkte då att eleverna som har estetisk verksamhet kan ansvara för avslutningen. Han frågade eleverna och de gick med på detta. Under kursens gång har de satt ihop ett program som de kommer att framföra. Programmets upplägg har eleverna bestämt. Några av eleverna har också ansvarat för att skriva ett manus för vad som ska sägas.

I början av kursen presenterade Stefan sin egen musikmak och lät därefter eleverna presentera ett av sina favoritband skriftligt. De fick också motivera vad som de tycker är bra

med just detta. Vid ett annat tillfälle när Stefan inte kunde vara med vid lektionen tittade eleverna på en film, "Såsom i himmelen", som de gemensamt följde upp. Därefter har kursen mest bestått av att eleverna har spelat tillsammans. I början testade de olika instrument för att sedan bli mer målinriktade på slutet. Stefan sa redan i början att de inte kunde räkna med att bli jättebra på att spela under de 10 veckor de hade men han hoppades att de åtminstone skulle kunna våga lite mer.

Eleverna har stort inflytande över vad som spelas. Många elever tror dock att det är enklare än vad det är att spela ett instrument. Stefan tror att det till viss del beror på TV där program som Idol och Melodifestivalen aldrig lyfter fram själva musicerandet med instrument, utan att musiken bara finns där. Ofta har de förslag på vad de vill spela, men lika ofta ligger dessa förslag över deras nivå.

Det svåra är väl tycker jag, det är att växla ner. Att få nånting kvar av låten. Att behålla karaktären. Sen ska de spela det ena eller andra men jag sa det går inte, vi måste hitta de här låtarna som vi kan göra. Det går inte att göra allting. Eleverna har ju en väldig spridning. Det finns ju inga förkunskapskrav så det finns ju dom som kan i princip ingenting till dom som är ganska duktiga. Det är ju en utmaning.

Vanligtvis har Stefan med sig förslag på låtar och eleverna väljer mellan dessa. Är det någon låt som eleverna inte gillar eller som de inte får ihop hoppar de över den.

Vid några tillfällen har eleverna på egen begäran övat dans med en danslärare under kursen. De ordnade själva detta med rektorn, och kommer nu ha två dansnummer med på avslutningen.

Stefan säger att han inte använt kursplanen särskilt mycket. Han tittade i den först efter att kursen börjat, men tycker inte att den är något användbart instrument.

Kursplanen kan man ju läsa på så många olika sätt. Det finns ju ingenting där att man ska kunna det här eller kunna det där.

Han har istället hämtat inspiration hos en vän som är musiklärare på gymnasiet, och sett vad han brukar göra.

Mellan lektionerna planerar Stefan hur de ska ta sig an låtarna. Det handlar om att välja en bra tonart, vem som ska spela vilket instrument, och var det ska börja. Han försöker få eleverna att själva fundera över hur man kan arrangera en låt. Han har en liten samling med låtar som är ganska enkla och som han tror eleverna ska klara av. Mestadels är det rock och popmusik som spelas. Det som eleverna gillar. Jag frågar vad han tror det kan vara som gör att en låt fungerar att spela eller ej. Stefan tror att det beror på dels låten i sig, dess svårighetsgrad och karaktär, och dels på elevernas intresse för den.

Det beror ju på att låtarna är enklare, det är ju det som är huvudsaken och att eleverna känner igen den. Och att dom brinner lite för det också. Man kan ju inte köra en hel låt som inte dom fixar eller tycker är rolig. Då funkade det inte.

Den som har gjort låten har väl gjort någon form av sväng i den och det får man inte till det svänget då får man ingenting. Så tror jag att det är.

När jag frågar om det finns något som han valt att inte ta med i kursen förklarar Stefan att han inte har tänkt på det sättet. Hans mål har varit att eleverna ska få spela och få ett bättre självförtroende. Däremot har han i största möjliga mån valt bort teoretiska inslag i kursen för att han vill att det ska vara en praktisk kurs.

Stefan lyckas under intervjun hitta fler begränsningar hos sig själv än saker som han anser sig vara bra på. Detta kan förstås bero på ren blygsamhet. Han tycker däremot om många olika musikstilar men vill inte hävda att han är extra bra på någon av dem. Sin största brist vid

sidan av att han inte har någon formell musikutbildning anser han vara att han inte kan spela piano.

För att man ska kunna kompa folk som sjunger så är ju gitarren inte lika bra tycker jag. Den är begränsad. Och det kräver ju mer av den som sjunger att sjunga till gitarr än att sjunga till piano. För att det ska låta nånting

Detta påverkar dock inte hur mycket sång det blir under kursen. Många av eleverna är tjejer och de vill gärna sjunga. På grund av detta införskaffades ett nytt mixerbord och fler mikrofoner till den annars ganska välutrustade musiksalen, så att fler skulle kunna sjunga i mikrofon. Han har också funderat kring hur han ska jobba med sången i nästa kurs.

Det beror ju lite på vilket elevmaterial man får. Får man mycket tjejer igen så tror jag att det är bra att vara förberedd på det. Att jag kan leda lite grann och han [hjälp läraren] kunde spela, då tror jag att jag man kunde komma ganska långt och utveckla sången på ett annat sätt.

Stefan vill gärna testa sina idéer för att se om de fungerar eller inte.

Man får inte vara rädd för att prova heller utan man måste prova. Man måste ju hitta en utväg. Man kan ju inte bara... det får ju inte vara stopp. Då gör vi såhär istället. Så man får inte vara fyrkantig i sitt tänkande. Då har man ju inget här att göra.

I estetisk verksamhet handlar det främst om olika låtar som inte fungerat, eller att vissa saker som de sjungit varit för svåra. Vissa saker hade behövt mer tid för att fungera men ibland så finns inte denna tiden, särskilt inte om det bara var en uppvärmningsövning.

Stefan försöker se sig själv som en handledare under kursen och hoppas att eleverna kan utveckla sitt självförtroende. Att eleverna gjort ett aktivt val och valt musik ser han som en fördel, eftersom eleverna då är intresserade av ämnet. Hans ord om att de förhoppningsvis skulle våga lite mera när kursen var slut kom tillbaka till honom i den utvärdering som gjordes. Då kände han att han hade lyckats med kursen.

Anna

Anna är den sista läraren som jag träffar i den här undersökningen. Vårt samtal börjar med lärarutbildningen och om olika yrkesroller. Anna är pianist och berättar att hon själv blev väldigt inriktad på att spela under sin tid på folkhögskola. Hon påbörjade därför musikerprogrammet men efter två år bytte hon istället inriktning till instrumentlärare. Efter utbildningen arbetade hon med instrumentalundervisning, men kände efter ett tag att hon inte riktigt visste var hon hade sin yrkesidentitet och vad skolan stod för. Hon ville ha något mer. Hon sökte sig därför tillbaks till högskolan och vidareutbildade sig till körpedagog. Sedan 1982 jobbar hon på den kulturskola där jag nu träffar henne för intervjun. Kulturskolan som ligger i en mindre ort hyr ut tjänster till grundskolan och gymnasiet. Eleverna kommer då till kulturskolan som sedan två år tillbaka huserar i nya, välutrustade lokaler.

Gymnasieskolan har ett litet antal program och elevkullarna är ganska små. Förutom Estetisk verksamhet sköter kulturskolan om kursen Estetisk orientering. Anna har undervisat i Estetisk verksamhet i fyra år. Kursen är utlagd på ett trettimmarspass i veckan i tretton veckor. Eleverna väljer inte mellan musik eller andra estetiska ämnen, utan Anna arbetar tillsammans med tre andra lärare som är inriktade på dans, drama och film. Varje lärare får huvudansvaret för en klass som de har en introduktionslektion med, men därefter cirkulerar klasserna runt hos lärarna så att de får ha varje moment en gång. Detta sker under de första veckorna. Eleverna har alltså bara en renodlad musiklektion, och under denna styr Anna vad som ska hända. Vanligtvis blir det sång, rytmik och spel på djembetrummor.

Efter de introducerande lektionerna ägnas en lektion till att bilda grupper för det projekt som tar vid. Ytterligare en lektion ägnas åt att gruppen ska inspireras och hitta en gemensam tanke att göra sitt projekt kring. I år hade lärarna spelat in olika typer av musik om eleverna fick måla till. Därefter fick de i gruppen diskutera målningarna och vilka tankar de haft när de gjorde den. Tidigare år har de haft olika stationer med olika sinnesintryck som musik, bild, foto och text för att väcka elevernas sinnen. Projektet ska utgöra någon form av gestaltning och eleverna väljer detta helt själva. Lärarna uppmuntrar att de ska använda sig utav flera uttrycksätt och att de inte ska gömma sig bakom tekniken. Gestaltningen ska också äga rum inom ett tydligt rum så att det skapas en scenbild. Projektet redovisas mot slutet av terminen och exempel på saker som gjorts i år är filmer, collage, foto och musikvideo. De grupper som jobbar med musik gör det oftast om det finns någon eller några i gruppen som gjort detta tidigare, och då blir det i form av en sång eller ett band som spelar. Vanligt är också att eleverna har bakgrundsmusik till sina redovisningar. För att underlätta vid betygsättningen får eleverna även göra en enskild uppgift som till större delen görs utanför lektionstid. Även i denna styr eleverna själva vad de vill göra.

Lärarna från kulturskolan har själva styrt upplägget åt detta håll, och tycker om möjligheten att samarbeta och möta eleverna ihop. Tillsammans har de vridit och vänt på kursplanen. Anna var inte med från början men trivs med upplägget och är nu en av de lärare som varit med längst av de fyra, och styr därmed ganska mycket i det planeringsarbetet som är inför kursen. Några av lärarna har gått en kurs i dynamisk pedagogik tillsammans och denna har påverkat utformningen av kursen ganska mycket. Skolledningen från gymnasieskolan har haft synpunkter på att de elever som går Hotell- och restaurangprogrammet borde få mer riktad undervisning. Anna har då testat att låta dem arbeta med olika teman, att de ska inreda en restaurang efter ett visst tema eller ordna en viss typ av fest, men detta har hon gått ifrån.

När projektet väl är igång behövs det inte så jättemycket planering från Annas sida. Det varierar beroende på vad eleverna gör. Hon tar fram det som eleverna säger sig behöva. Sina egna lektioner använder hon samma material med alla klasserna så där behövs det mindre planering. Å andra sidan är planering inte det som avgör resultatet för en lektion. Anna tycker att det finns alla möjliga saker i stunden som gör att det inte går som hon tänkt.

Det kan ju vara vadsomhelst. Det kan ju vara nån människa i lokalen eller det kan vara jag den dagen som känner si eller så alltså. Tillfälligheter.

Vad som påverkar henne att välja bort saker ligger inte hos henne själv utan oftare i det som händer just då.

Det kan det ju vara i stunden naturligtvis. Så är det ju alltid när man jobbar med människor. Att man väljer bort vissa saker. Man känner att, nå det här ska jag nog inte göra nu. Sånt händer ju hela tiden.

Jag tycker det är viktigt att känna av gruppen. Det där tycker jag är en process som pågår hela tiden, även om jag jobbar med gymnasieelever eller ute i klass eller var jag än är så. Det är väl nånting man har blivit bättre på med åren att man känner av folk på ett helt annat sätt. Att man inte kan gå efter en planering exakt utan att man hela tiden känner av och så kan man rätta sig efter det och förhoppningsvis kan man hitta rätt.

Elevernas bemötande kan också påverka om något tas bort ur undervisningen. Vid ett tillfälle försökte de utnyttja andra kulturresurser inom kommunen och gjorde studiebesök och bjöd in föreläsare men eleverna tog inte till sig detta så det försökte de inte med mer. Annars får de mest positiv respons från eleverna och är så pass garvade att de kan bemöta det motstånd som kan uppstå i och med ovanan i att använda sig själv och sina egna tankar.

Just eleverna och gruppen betyder överlag mycket för Anna och påverkar henne och undervisningen på flera sätt, mer än vad hennes eget intresse för musiken gör. Elevernas utveckling är det centrala. När jag frågar vad det är som styr vad hon väljer till sin egen lektion i kursen vill hon utveckla människorna och få igång dem i skapande processer. Att utveckla samarbetsförmågan är också viktigt, därav de gruppmoment i sång, rytmik och slagverk som görs. Det handlar inte om någon särskild repertoar, det viktiga är att få eleverna att sjunga och uttrycka sig. Hon tycker att det skapande arbetet är eftersatt i dagens skola, både i grundskolan och i gymnasiet. Många elever värjer sig också mot det i början, men efterhand märker hon att de har ett behov av att uttrycka sig och inte bara behöva behandla en massa fakta.

Men det är det som jag tycker har drivit mej, att försöka få igång dom och skapa och hitta något i sig själv, samtidigt som det då naturligtvis pågår en massa saker under tiden när man gör det tillsammans med andra.

Jag frågar om Anna tycker att hon har några egna begränsningar som hon tror påverkar hur hon undervisar och hon är snabb med att svara att teknik och datorer är ett område som hon skulle behöva lära sig att hantera bättre. Förmodligen skulle hon då kunna uppmuntra eleverna till att använda datorer i sin verksamhet, något hon inte gör idag. Annars har hon inte låtit bli i att göra något för att hon inte tror sig klara av det. Hon försöker genomföra saker. Några säkra kort, saker som alltid fungerar i undervisningen, påstår hon sig inte ha.

För mig handlar det mycket om att gå in och möta en ny grupp, jag tycker det är ett stort steg. Man vet aldrig på nåt sätt hur det blir. Att hitta det i sig själv, det tycker jag är den stora utmaningen hela tiden. Att lyssna in. Jag har inga säkra kort. Det har jag väl säkert men jag kommer inte på dem nu.

Samtidigt har Anna arbetat så länge nu att hon inte längre går in i yrket med samma nyfikenhet och glöd som hon gjorde från början. Det är tråkigt på ett sätt, tycker hon, men samtidigt nödvändigt för att må bra i vardagen.

När jag frågar om det är något som hon saknar i kursen, tycker hon att kursen är för kort för att få in mer. Hon skulle vilja sträcka ut den över hela gymnasietiden. Lärarna har medvetet valt bort teori och historia och fokuserar på det rent hantverksmässiga. Att eleverna ska kunna få uppleva något.

Det är rent hantverk. Och lite det här, det har jag försökt vara inne och nosa på, det här som vi jobbade med på dynamiska pedagogiken. Det här att man utifrån sig själv. Att det är någon slags sökande i sig själv. Att man börjar funderar över det. Alltså upplevelser. Vad får jag för upplevelse av det här och hur relaterar jag det i mig själv och så. Dom bitarna.

Mot slutet av kursen utvärderas den. Eleverna får då dels göra en självvärdering om hur de tycker att deras egen insats har varit i gruppen, och dels får de utvärdera själva kursen. Anna erkänner dock att de har varit lite dåliga på att följa upp utvärderingen när den väl är gjord då betygsättningen och andra uppgifter tar upp mycket tid.

Resultatanalys

I resultatanalysen lyfts materialet upp en nivå och filtreras ytterligare för att hitta de huvudsakliga faktorer som påverkar innehållet i kursen. Liksom i resultatpresentationen så analyseras varje intervju för sig. I slutet på varje analys så ges en liten sammanfattning över de faktorer som påverkar kursens innehåll.

Louise

Av de fyra medverkande lärarna i studien är Louise en av dem med längst erfarenhet. Hon har också den förmånen att hon har kollegor att samarbeta med. Tillsammans planerar de vad som ska ingå i den lärarstyrda delen av kursen som ges. Att den första timmen av lektionen är lärarledd beror enligt Louise på att det blir tröttsamt för lärare och elever att låta i tre timmar i sträck. Enligt min tolkning ges också lärarna här en chans att fylla ut med sådant som eleverna "missar" då de själva inte väljer att arbeta med detta. I planeringsarbetet som görs inför terminen har kursplanen använts och utifrån denna har de fyra delmomenten lyfts ut. Utöver detta har lärarna resonerat sig fram till innehållet. Eftersom Louise var den som hade kursen först har hennes upplägg fått hänga med men i och med att kollegorna tillkommit så har deras åsikter haft påverkan. Enligt Louise diskuteras man och tar med sådant som man tycker är viktigt. Vem det är viktigt för, läraren eller eleven, framgår inte. Man kan här ana sig till att den erfarenhet som Louise har samlat på sig under åren, hennes samarbete med kollegorna samt kursplanen och lärarnas åsikter har stor betydelse för planeringen.

Tyngdpunkten i kursen ligger sedan på skapande verksamhet och att eleverna själva ska ta ansvar för att utforma sitt arbete. Redan första lektionen får eleverna i grupp tänka till kring innebörden av och vad man praktiskt kan göra kring de fyra delmålen. Detta får eleverna göra helt utan lärarens påverkan. Louise vill inte påverka eleverna på något sätt och hon är noga med att inte försöka styra dem. Först när eleverna kör fast eller någonting behöver rättas till så stiger hon in. Men vad eleverna väljer att jobba med lägger hon sig alltså inte i. Däremot manar hon gärna eleverna till att sjunga, eftersom det är hennes eget huvudinstrument och alltså det hon kan bäst. Eftersom merparten av tiden används för elevernas fria val påverkar eleverna oerhört mycket vilket innehåll kursen får. Men detta är ju egentligen en sekundär faktor. Först i och med att läraren vill och kan släppa kontrollen över innehållet till eleverna skapas förutsättningar för eleverna att forma sin egen utbildning. Under mitt samtal med Louise anar jag mig till att detta är ett arbetssätt som är direkt hämtat ur läroplanens tal om demokratiska arbetsformer och att detta är något som det arbetas mot på hela skolan. Men jag förstår samtidigt att detta arbetssätt inte passar de elever som inte klarar av den frihet och det ansvar som det medför.

Som en följd av detta arbetssätt påverkas kursen mycket av eleverna. Helst spelar de i grupp eller komponerar musik vid datorn. Just det sistnämnda är något som Louise inte behärskar så bra så där får eleverna här till stor del klara sig utan handledning från hennes sida. Musikhistoria och musikteori som Louise behärskar mycket bättre har eleverna inget intresse av alls, något som inte gör någonting eftersom Louise främst vill att eleverna ska kunna få ett uttryck. När eleverna väl har gjort sitt val har Louise en hel del material sen tidigare som de kan jobba med om dom vill.

Eleverna ska enligt kursplanen kunna reflektera över vad de gör och får därför föra en loggbok över lektionerna. Detta bidrar till att eleverna blir medvetna om vad de gör och underlättar även vid betygsättningen. Betyg sätts utifrån kvalitet och inte kvantitet. Loggboken blir alltså ett effektivt sätt att konkretisera ett av kursplanens mål samtidigt som det underlättar för läraren vid betygsättningen.

Sammanfattas de påverkande faktorerna som vi finner i intervjun med Louise ovan får vi:

- Lärarens erfarenhet
- Lärarens tillgång till kollegor och deras åsikter
- Kursplanen
- Lektionstid
- Läroplanen
- Viljan att låta eleverna bestämma

- Elevernas val utifrån intressen
- Lärarens undervisningsmaterial
- Betygsättningen

Ingrid

Liksom Louise har Ingrid arbetat länge som lärare och den planering som ligger till grund för kursen har växt fram under årens lopp. Eftersom Ingrid inte har några kollegor får hennes egna erfarenheter och inställning till ämnet stor betydelse för resultatet. Hon tycker att musik i grunden är ett praktiskt ämne och vill därför att eleverna ska få spela så mycket som möjligt. Hon tycker också att det är viktigt att lyssna på vad eleverna vill göra. Det händer att vissa elevgrupper inte engagerar sig särskilt mycket i detta och då använder Ingrid sin egen planering, men vanligast är att eleverna vill vara med och planera.

Första lektionen ägnas åt att eleverna utifrån kursplanen och en gammal terminsplanering får diskutera och ge önskemål på vad de vill göra. Utifrån önskemålen gör hon en ny planering som eleverna sedan får godkänna. Elevernas intresse och vad de gjort tidigare är sådant som påverkar vad de vill göra. Vissa elever har under grundskolan haft en teoretiskt inriktad musikundervisning med mycket musikhistoria och andra har spelat mycket. Då vill de ofta ha mer utav det som de inte haft tidigare. Det vanligaste är dock att eleverna vill spela instrument och då pop- och rockmusik. Ingrids syn på ämnet som ett praktiskt ämne och elevernas vilja att spela mycket fungerar alltså bra ihop.

Även om Ingrid släpper in elevernas åsikter i planeringen så har hon några fasta punkter såsom instrumentkunskap, notkunskap och musikhistoria. Beroende på deras intresse gör hon mer eller mindre av de olika sakerna men är noga med att alla grupper av rättviseskäl ska få ett minimum av detta. Musikhistoria kan hon till exempel ha små korta presentationer på fem minuter och notkunskap tycker hon att alla ska känna till även om de inte vill. Ingrid tycker ju som sagt att musik är ett praktiskt ämne men om kursen var längre skulle hon ändå försöka få med mer musikhistoria eftersom detta nämns i kursplanens ämnesbeskrivning. Klassisk musik skulle också få större plats eftersom få elever kommer i kontakt med detta någon annanstans. Men detta skulle bara låta sig göras om kursen gavs mer tid eftersom Ingrid inte vill minska på spelandet. Notkunskap har ju inget uttalat stöd i kursplanen men verkar ändå vara en viktig bit i kursen för Ingrid. Ingrid säger också i intervjun att noter är någonting som hon behärskar väl, och det är möjligt att det är därför hon ägnar en del kursen åt detta även om merparten av eleverna inte finner något större intresse av det. Detta kan jämföras med att Ingrid säger sig har sämre färdigheter i elgitarrspel som begränsar henne i vad hon kan lära ut där. Ingrid läste och kommenterade resultatpresentationen en tid efter att intervjun hade gjorts och höll då med om att vad hon kunde och inte kunde påverkade innehållet i kursen. Hon planerar utifrån vad hon kan och undviker att undervisa i det hon inte kan.

Elevernas vilja och intresse är annars av stor betydelse för Ingrids undervisning. Terminsplaneringen kan förändras under terminen beroende på vad eleverna vill och kan. Det tydligaste exemplet på detta är den gruppen som ville sätta upp en musikal. I princip all tid i kursen ägnades åt detta förutom den obligatoriska instrumentkunskapen och notkunskapen. Eleverna var här väldigt drivna och intresserade av att göra detta och resultatet blev därmed också bra. Samtidigt finns det elever med ett väldigt svagt intresse, de elever som valt musik för att de inte tycker om bild, och de har väldigt svag drivkraft och vilja att göra något och de påverkar då åt andra hållet och kräver mer uppbackning av läraren.

På samma sätt som intresset påverkar spelar också elevernas färdigheter in, i synnerhet då det gäller att spela. Ingrid har jobbat länge och har därför samlat på sig mycket material att undervisa utifrån. Hon tar med sig låtar som är enkla och som hon sen tidigare vet att de

fungerar att spela även om man inte är så duktig. Är det tillräckligt enkelt kan det också upplevas som roligt för de som aldrig har spelat förut.

Ingrid är den enda läraren i studien som väljer att ha prov i kursen. Hon nämner aldrig varför hon har det men eftersom hon annars ägnar mycket tid åt praktiska moment kan jag bara tolka det som att hon vill ha dessa prov som stöd för betygsättningen.

Sammanfattar man analysen finner man följande faktorer som påverkar Ingrids undervisning:

- Lärarens erfarenhet
- Lärarens avsaknad av kollegor
- Lärarens syn på ämnet
- Viljan att låta eleverna bestämma
- Elevernas engagemang i planeringen
- Elevernas intresse för ämnet
- Elevernas tidigare erfarenhet
- Kursens längd
- Kursplanen
- Lärarens färdigheter
- Elevernas vilja
- Elevernas färdigheter
- Lärarens undervisningsmaterial
- Betygsättningen

Stefan

Stefan är den läraren som skiljer sig från de övriga på flera sätt. Då han varken har utbildning för eller erfarenhet av att undervisa i musik var det extra intressant att analysera Stefans intervju. Här har kursplanens mål inte påverkat någonting då han inte använt denna någonting inför eller under kursen. Däremot hade Stefan ett praktiskt mål i och med att eleverna i kursen fick som uppgift att ta hand om avslutningen. Därtill hade han som mål att eleverna skulle få tillfälle att spela, få bättre självförtroende och få ett ökat intresse för musik. Dessa mål ger en ganska tydlig prägel på kursens innehåll i och med att ett konkret resultat måste arbetas fram till avslutningen.

Stefan tycker i likhet med Ingrid att estetisk verksamhet ska vara en praktisk kurs och Stefan har därför i princip ingen teori. Musik är ett hantverk och det kommer i skymundan i medierna. Han vill gärna påvisa detta för eleverna och detta blir ytterligare en anledning till att spela musik under kursen blir det centrala.

När eleverna ska spela musik har Stefan med sig förslag på låtar som han tror att eleverna klarar av att spela. Eleverna får därefter välja vilken utav låtarna de vill spela. Här blir det flera olika saker som styr. Först måste Stefan hitta och välja ut låtar som han tror att eleverna kommer att klara av att spela. Enligt Stefan är det dessutom viktigt att eleverna känner igen låten eftersom de då blir mer motiverade och intresserade av att spela den. Är låten för svår att spela lägger de undan den och väljer en ny. Vilken typ av elever som finns i gruppen spelar också roll. Enligt Stefan vill tjejerna helst sjunga, något som han kommer att förbereda sig mer på tills nästa år.

Stefan har flera vänner som arbetar som musklärare och han har fått en del tips därifrån som har hjälpt honom under terminen. Därtill har han haft hjälp av skolans vaktmästare som har vart med under lektionerna och spelat piano. Tillgången till en extralärare under lektionerna påverkar givetvis vad man göra under en lektion och Stefan har planer på att utnyttja detta ännu mer nästa år framförallt då inom körsång.

Stefan ser sig själv som en handledare under kursen och menar att eleverna styr det mesta i kursen och inför avslutningen. Till viss del är det väl så men som jag förstår det styr läraren mer än den tror. Till exempel väljer läraren ut vilka låtar eleverna sedan ska få välja mellan. Däremot ville eleverna ha dans vid några tillfällen och då togs det in en danslärare.

De sammanfattade faktorerna som påverkar Stefans undervisning:

- Lärarens mål med kursen
- Lärarens syn på ämnet
- Lärarens undervisningsmaterial
- Elevernas färdigheter
- Elevernas intresse
- Elevernas kön/genus
- Tillgång till utbildad musiklektare i vänkretsen
- Tillgång till extralärare

Anna

Om Stefans intervju var intressant att analysera på grund av hans avsaknad av utbildning och erfarenhet var Annas det på grund av kursens upplägg. I jämförelse med de tre övriga lärarna i undersökningen skiljer sig Annas upplägg på flera sätt och den tydligaste skillnaden är att kursen innehåller fler ämnen än bara musik. Anledningen till detta verkar vara att de lärare som har kommit att ingå i kursen vill arbeta tillsammans och deras olika kompetenser bidrar till att forma kursen till det den blir. Märk här också att lärarna själva har valt att arbeta ihop på detta sätt, det är inget som har styrts eller önskats ifrån skolledningen.

Lärarna har allteftersom kommit fram till detta arbetssätt. De lärare som har varit med längst driver på mest så även i Annas intervju finns det stöd för att lärarens erfarenhet av kursen påverkar utformningen. Några av lärarna har tillsammans utbildat sig i en kurs i dynamisk pedagogik som enligt Anna har haft stor påverkan på den inriktning som kursen har fått. Drivkraften ligger i att få igång skapande processer i eleverna och öva upp samarbetsförmågan. Anna tycker att det skapande arbetet är eftersatt i skolan och känner att eleverna har ett stort behov utav att uttrycka sig. Det finns därför inga teoretiska moment i kursen. Fokus ligger helt på hantverket och framförallt på att eleverna ska få en upplevelse. Inte genom att läraren ska ge eleverna upplevelsen utan att dom själva skapar den i sitt möte med musiken, dansen, teatern eller filmen. På grund av detta är en väldigt stor del av kursen helt styrd av vad eleverna väljer att göra i det projektet som görs i grupp och det projektet som görs enskilt. Anledningen till att eleverna ska göra en enskild uppgift är för att underlätta betygsättningen för lärarna. Annars har jag en känsla av att den hade fått lämna plats åt ytterligare fördjupning i gruppprojektet. Samarbete mellan eleverna och deras sociala utveckling är någonting viktigt för alla fyra lärarna.

Samarbete är också viktigt i de lärarstyrda lektioner som Anna har i början av kursen. De moment som hon nämner att hon gör där, körsång, rytmik och spel på djembe handlar alla om att göra saker i grupp. Den sociala biten är mycket viktigare för Anna än den musikaliska. Det märks också att musiken står i skuggan för eleverna när jag frågar om de sjunger något speciell typ av sånger eller genrer när de sjunger körsång. Men det visar sig vara oväsentligt vad man sjunger, det viktiga är att man sjunger. Här hittar man återigen spår av ur viktiga elevernas upplevelse är för Anna.

En intressant sak som jag finner i intervjun med Anna är den utveckling som hon gått igen under den tid som hon arbetat. Under sin studietid var hon till en början helt inriktad på att spela musik och påbörjade en musikerutbildning. Därefter sadlade hon om till instrumentalpedagog och jobbade som detta en tid, och började till slut undervisa i estetisk

verksamhet. Under denna resans gång har den läraren som från början varit den mest drivna musikern av de fyra lärarna i studien nu har den mest elevcentrerade kursen och delar den dessutom med andra estetiska ämnen. Anna säger också i intervjun att hon inte har samma nyfikenhet och glöd för yrket som hon hade förut eftersom det tar för mycket kraft. Elevernas sociala utveckling blir därmed viktigare. Detta tolkar jag som att den långa tid som Anna varit verksam som lärare får stor påverkan för att de övriga faktorerna ser ut som de gör och påverkar därmed hela kursen.

Sammanfattningsvis finner vi följande faktorer:

- Lärarens tillgång till kollegor och deras ämneskompetenser
- Lärarens erfarenhet
- Fortbildning
- Vilja att låta eleverna samarbeta
- Vilja att låta eleverna skapa en upplevelse
- Elevernas val
- Lärarens elevsyn
- Lärarens tid i yrket

Sammanfattning av analysens faktorer

Louise	Ingrid	Stefan	Anna
<ul style="list-style-type: none"> • Lärarens erfarenhet • Lärarens tillgång till kollegor och deras åsikter • Kursplanen • Lektionstid • Läroplanen • Viljan att låta eleverna bestämma • Elevernas val utifrån intressen • Lärarens undervisningsmaterial • Betygsättningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Lärarens erfarenhet • Lärarens avsaknad av kollegor • Lärarens syn på ämnet • Viljan att låta eleverna bestämma • Elevernas engagemang i planeringen • Elevernas intresse för ämnet • Elevernas tidigare erfarenhet • Kursens längd • Kursplanen • Lärarens färdigheter • Elevernas vilja • Elevernas färdigheter • Lärarens undervisningsmaterial • Betygsättningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Lärarens mål med kursen • Lärarens syn på ämnet • Lärarens material • Elevernas färdigheter • Elevernas intresse • Elevernas kön/genus • Tillgång till utbildad musiklärare i vankretsen. • Tillgång till extralärare 	<ul style="list-style-type: none"> • Lärarens tillgång till kollegor och deras olika ämneskompetens • Lärarens erfarenhet • Fortbildning • Vilja att låta eleverna samarbeta • Vilja att låta eleverna skapa en upplevelse • Elevernas val • Lärarens elevsyn • Lärarens tid i yrket

DISKUSSION

Resultatdiskussion

I undersökningen har fyra lärare intervjuats angående deras undervisning i Estetisk verksamhet och syftet var att belysa de faktorer som påverkar läraren när den planerar sin undervisning. Utifrån resultatet har ett antal faktorer tagits fram för varje lärare och ett urval av dessa kommer nu diskuteras utifrån von Wrights handlingsteori. Under varje determinant kommer dessa faktorer att sorteras in och diskuteras ur lärarens perspektiv.

Vilja

Med vilja avses det som läraren själv vill ska finnas med. I och med analysen har vissa av de viljor som inte får något genomslag för kursen sorterats ut då de fått ge vika för andra faktorer. Till exempel skulle några lärare vilja ha med mer klassisk musik men avstått från detta på grund av tidsbrist eller elevernas ointresse. I startskedet av arbetet med den här undersökningen var jag av den uppfattningen att lärarens intresse för och inom musiken skulle vara den faktor som påverkade allra mest. Efter genomförda intervjuer och ett analyserat resultat står det dock klart att den tydligaste faktorn för vad läraren vill med sin undervisning är att de vill låta eleverna vara delaktiga och skapa innehållet i kursen. Detta ser vi hos både Louise, Ingrid och Anna. Även hos Stefan finns detta men inte lika tydligt uttalat. Han har å andra sidan ett tydligt mål med kursen där den ska vara utvecklande för eleven. Även hos Anna och Louise märker vi av vikten av elevernas sociala utveckling i den plats den får under intervjuerna. *Lärarens grundsyn på eleven* blir alltså avgörande för kursens riktning.

Vi kan dra likheter till Sandbergs (1996) undersökning. Sandberg finner fyra olika inställningar hos lärarna varav två stycken tydligt återfinns i denna undersökning. Lärarna betonar elevernas personliga och sociala utveckling samt musikalisk kommunikation och upplevelse. De två övriga inställningarna som betonar bestående värden och elevernas musikaliska kunskapsutveckling syns det betydligt mindre spår av. Troligtvis finns det två anledningar till detta. Den första är att Sandbergs undersökning inkluderar betydligt fler lärare än vad denna gör. Den andra är att Sandbergs undersökning riktar sig mot grundskolan där det finns en annan kursplan och en annan typ av elever.

Vi kan även dra tydliga paralleller till Georgii-Hemmings (2005) undersökning där lärarna sätter eleven i centrum och de personliga erfarenheterna av musik avspeglar sig i detta och inte i innehållet. Det är intressant att berättelserna i min undersökning och i Georgii-Hemmings liknar varandra till mångt och mycket när det gäller hur undervisningen ser ut och vad beträffar lärarens inställning till eleven. Tankarna går till reformpedagogiken och en handledande lärare som låter elevernas intresse styra undervisningsinnehållet. I och för sig kan man här även se determinanten plikt i och med att läroplanen påtalar detta arbetssätt men samtidigt märker man en vilja hos de fyra lärarna att arbeta så. Kanske är det här lärarens intresse och glädje i musiken skiner igenom när de försöker skapa en möjlighet för eleverna att glädjas och utvecklas i musiken.

Som nämnts tidigare så får även *lärarens grundsyn på ämnet* ett stort genomslag för det slutliga resultatet. Stefan och Ingrid tycker att musikämnet i första hand ska vara ett praktiskt ämne och håller hantverket högt. De vill därför inte ha alltför mycket teoretiska moment i kursen. Även här kan vi dra paralleller till resultatet i Georgii-Hemmings (2005) undersökning där lärarna också föredrog att låta kursen vara praktisk. Detta går ju också väl ut med kursplanen, kursen heter ju trots allt estetisk verksamhet, och ordet verksamhet leder ju tankarna först och främst till praktik.

Plikt

Ordet plikt kan ge en känsla av något tungt som man måste göra men kanske inte riktigt vill. Kanske kan man se det som en motsats till sin egen vilja. Å andra sidan behöver man inte tänka så utan istället se det som att man får stöd och hjälp i de regler, åsikter och förväntningar som denna determinant handlar om.

Styrdokumentet i form av kursplan och läroplan är något som alla lärare ska följa. Kursplanen i estetisk verksamhet är skriven för att kunna användas på olika ämnen och inte bara musik. Därmed blir den väldigt öppen och enligt vissa lärare i undersökningen säger den egentligen ingenting. För att den ska bli ett användbart redskap måste den omarbetas till en lokal variant som är direkt anpassad för det aktuella ämnet och skolan. I denna undersökningen är det bara som jag förstår det Louise och hennes kollegor som har gjort detta. Läroplanen säger att eleverna ska vara delaktiga i planeringen av undervisningen och det är de hos samtliga lärare i undersökningen, om än i varierande grad. Louise och Ingrid delar ut kursplanen och låter eleverna själva komma fram till vad den innebär för dem och hur de kan arbeta efter den. På så sätt skapas en överenskommelse mellan läraren och eleverna om vad de ska arbeta med under kursens gång. Samtidigt kräver detta mer av eleverna, något som Ingrid påpekar då vissa elever inte engagerar sig i detta utan hellre vill att läraren bestämmer. Men i de flesta fall har *elevernas förväntningar, intressen och val* stor påverkan på läraren och denne går inte gärna emot dessa. Eleverna vill helst spela instrument och det är detta som görs till stor del. Intressant är de tillfällen då olika plikt-känslor står emot varandra som i det fallet då Ingrids klass inte vill lära sig om noter. Här finns då ett önskemål från eleverna som läraren gärna vill tillgodose samtidigt som denne känner en plikt att ge en likvärdig undervisning i de olika klasserna. Läraren minskar då ner på momentet men tar inte bort det helt.

I det svenska skolsystemet måste läraren *betygsätta eleven* och detta sätter sitt avtryck på undervisningen. Anna ger eleverna en individuell uppgift med anledning av detta och Ingrid har flera prov. Louise låter eleverna föra en loggbok där de får reflektera över sin egen utveckling. Alla dessa uppgifter kan direkt härledas till betygsättningen.

En intressant anmärkning som gjorts är att skolledningen på de olika skolorna inte har några synpunkter på kursens innehåll. Enbart Anna nämner att skolledningen ville att ett visst program skulle få ha ett visst innehåll. I övriga fall lämnar ledningen ansvaret helt på läraren. Eleverna har med andra ord mycket större påverkan på undervisningen än vad skolledningen har.

Förmåga

För att klara av det man har tänkt att göra krävs det att man har en viss förmåga. I bakgrunden talades det om lärarens förutsättningar och dess pedagogiska och ämnesmässiga kompetens och detta ligger nära till hands att ta upp i det här avsnittet. Under intervjuerna är det ingen som direkt talar om sin pedagogiska kompetens. Stefan nämner sin avsaknad av formell utbildning inom musik men han har trots allt arbetat länge som lärare. Och just den långa *erfarenheten* som lärarna har innebär att de har haft lång tid på sig att träna upp sin pedagogiska kompetens. Erfarenheten har dessutom stor påverkan på undervisningens utformning i och med att lärarna återanvänder sådant som har fungerat förut. De samlar på sig undervisningsmateriel i form av stencilar och låtar som de vet fungerar. Göran Linde (2000, s 50) talar om lärarens repertoar, det vill säga det lektionsinnehåll och de metodiska verktyg läraren använder sig av. Desto stabilare denna repertoar blir desto mer närmar den sig ”pedagogiska tricks” eller ”säkra kort”.

Vad beträffar den *ämnesmässiga kompetensen* är det ingen av lärarna som påstår att de inte har den kompetensen som krävs för att klara av kursen. Flera av lärarna säger dock att datorer är ett område som de inte behärskar tillräckligt väl för att lära ut någonting om det. Man kan

ju här ställa sig frågan vilken typ av ämneskompetens som egentligen krävs. Lärarna ser sig själva främst som handledare och ägnar sig inte åt särskilt mycket förevisande undervisning. Kanske är det då så att man upplever att det ställs lägre krav på ens färdigheter när man inte behöver demonstrera dem lika tydligt. Om eleverna är självgående räcker det långt med att bara ge tips och stötta dem. Å andra sidan påverkar ämneskompetensen det innehåll som läraren styr över. Ingrid säger efter det att hon har fått läsa resultatpresentationen att vad hon kan och inte kan påverkar vad hon undervisar om. Hon vill inte gärna undervisa i sådant som hon inte behärskar. På samma sätt försöker Louise uppmana sina elever att sjunga så mycket som möjligt eftersom det är detta som hon kan bäst.

Möjligheter

Denna determinant är den som ligger närmast det som annars kallas för ramfaktorer och med möjligheter avses det som är möjligt att göra inom de begränsande ramar som finns. Jag har dessutom tänjt begreppet till att även avse de möjligheter som något ger och inte bara stanna vid de möjligheter som finns.

Tillgång respektive avsaknad av kollegor som är lärare i musik eller något annat estetiskt ämne har stor betydelse för lärarens möjligheter. Lindström och Pennlert (2004) anser att andra lärare och arbetslaget är en av de grundläggande faktorer som påverkar undervisningen. Louise planerar hela kursen tillsammans med sina två kollegor och Anna bygger hela upplägget på de tre andra lärarna och deras ämnesinriktningar. Ingrid är ensam musiklehrare på skolan liksom Stefan. Han tar dock ofta hjälp av sin vän som är utbildad musiklehrare och verksam på en annan gymnasieskola för att få tips och hjälp. Det är ju inte helt ovanligt att det enbart finns en musiklehrare på en gymnasieskola och denne är då begränsad till sin egen fantasi och erfarenhet då det gäller planeringen.

Både Ingrid och Stefan brukar ta med sig material i form av låtar som eleverna får spela. Ingrid har varit verksam så pass länge att hon vet vilka låtar som går att använda. De måste vara tillräckligt enkla för att eleverna ska klara av att spela dem. *Elevernas färdigheter* är nämligen en viktig faktor som påverkar undervisningen. Hanken och Johansen (1998) anser att elev och lärarförutsättningar är så pass viktiga att de utgör en egen didaktisk kategori. Elevernas individuella förutsättningar inkluderar deras tidigare erfarenheter och som Stefan uttrycker det i intervjun så finns det en stor spännvidd i elevgruppen, från de som kan mycket till de som kan i princip ingenting. Läraren måste här gå försiktigt fram och lägga ribban på en nivå där alla kan vara med. Är materialet enkelt blir det roligt även om man inte har spelat förut. Detta ger en känsla av trygghet, av att man kan spela, och den känslan är viktig för motivationen och i sin tur inlärningsförmågan. Samtidigt kan detta stå i konflikt med elevernas intressen och val av musik som de vill spela. Detta är något som Stefan påpekar, vissa gånger måste man förklara att eleverna kommer inte att klara av att spela den låten som de så gärna vill spela. I andra fall måste man skala ner dem så att de blir tillräckligt enkla att spela men då kanske det originella, det som man känner igen med låten försvinner. Att eleverna känner igen låten de ska spela är viktigt. Motivationen att vilja spela den ökar i och med detta enligt Stefan. Detta kan jämföras med att Stålhammar (2004) menar att eleverna inte känner igen sina musikaliska erfarenheter i skolans musikundervisning. Ett hjälpmedel för att komma åt musiken som eleverna är vana vid att höra den är att använda datorn och de programvaror där man relativt enkelt kan "bygga" ihop sin egen låt utifrån färdiga mallar. Datorn får ta över och spela och resultatet blir ungefär så som eleverna är vana vid att höra musik från radio och TV. Louise säger att hennes elever gärna arbetar med datorn på detta sätt men att hon själv inte kan handleda dem i detta.

En avgörande faktor för hur väl undervisningen ska lyckas är *elevernas vilja*. Särskilt tydligt märks detta i Ingrids berättelse om musikalen där eleverna var väldigt drivna och arbetade hårt med detta. På samma sätt kan ett ointresse leda till att det inte händer någonting.

Detta stämmer överens med Lindes (2000, s 56) uppfattning om att elevernas bemötande av undervisningen kan få läraren att ändra på innehållet. Här måste läraren kunna möta eleverna.

En faktor som nämnts genomgående under intervjuerna är tiden som står till förfogande. Antalet timmar som *kursens längd* är utlagd över och hur lång *lektionstiden* är påverkar givetvis undervisningen.

Metoddiskussion

Som så mycket annan humanistisk vetenskap bygger denna undersökning på ord. Ord som har berättats för mig, ord som har lästs av mig, ord som har tolkats och analyserats av mig och slutligen ord som har skrivits ner av mig. Ord kan tolkas olika av olika människor och det finns givetvis en viss risk att orden har tolkats fel av mig, att jag inte lyckats använda rätt ord för att beskriva det jag menar eller att mina ord tolkas fel av den som läser. Denna risk föreligger med all vetenskap där orden står i centrum men jag har försökt att vara så noggrann, tydlig och enkel som möjligt.

Som tidigare nämnts bygger undersökningen på intervjuer, en metod som tar lång tid att bemästra och kräver mycket övning. Man är sitt eget mätverktyg och detta är långt ifrån helt intrimmat ännu. Jag kan erkänna att det har funnits en svårighet att på förhand veta vilka frågor man bör ställa och sedan under intervjun kunna följa upp med relevanta följdfrågor för att dra ut så mycket information som möjligt ur respondenten. Det är därför inte säkert att skillnaden i antal faktorer mellan lärarna beror på att det faktiskt är så. Vissa lärare kanske helt enkelt berättade mer. Sen föreligger det alltid en risk för att det som sägs inte helt överensstämmer med verkligheten. En erfaren lärare som blir intervjuad av en ung, vetgirig lärarstudent kanske vill framstå som mer kompetent och framgångsrik än vad den egentligen är och berättar därför inte hela sanningen. I detta fallet tror jag dock att det inte är så.

Under arbetet med resultatpresentationen och analysen har jag vid några tillfällen funderat på om jag har tolkat empirin rätt eller om det funnits mer matnyttigt dolt under ytan. Det hade då varit bra att kunna göra kompletterande intervjuer men tyvärr medgav den tid som fanns till förfogande inte detta.

Reflektion

Efter att ha tillbringat en lång tid som elev och student inom utbildningsväsendet är det dags att själv ta vid som lärare. Längre levde man med den föreställningen att man som lärare visste vilka kunskaper som skulle förmedlas vidare och hur det skulle gå till. Efter att själv ha undervisat i olika former började det gå upp för mig att det inte riktigt ligger till på detta sätt. Mitt intresse för vad som styr hur undervisningens innehåll väljs ut vaknade mer och mer och jag bestämde mig för att ta en närmre titt på detta.

Syftet med denna undersökning var att belysa de faktorer som påverkar läraren när den planerar sin undervisning i Estetisk verksamhet. Jag var särskilt intresserad av ifall lärarens erfarenhet, utbildning och intressen samt elevernas intressen och färdigheter påverkade resultatet. Så här i slutet av texten är frågan om vad jag kom fram till berättigad. Läraren är en människa som i sin undervisning påverkas av ett stort antal växelverkande faktorer i en komplex väv och givna direktiv ger bara vissa fingervisningar. Några faktorer påverkar mer än andra, några påverkar mindre. Lärarens eget intresse för och inom musiken har en mycket marginell påverkan, utbildningen likaså. Erfarenheten har en större betydelse. Den faktor som har störst inflytande från lärarens sida är dock dess syn på ämnet och på eleven. Detta är ju intressant och i viss mån lugnande för alla de lärarstudenter man mött som gnisslar tänder över att de inte får den förberedelse de tror sig behöva under utbildningen.

Vad beträffar elevernas färdigheter och intressen ges dessa stor plats av lärarna. Detta är bra ur en elevcentrerad synvinkel, sen kan det ju alltid diskuteras om hur pass mycket eleverna ska få bestämma, vad de då missar och vad detta får för konsekvenser för olika

musikkulturer i längden men detta kommer inte att göras här. Jag nöjer mig med att konstatera att det är så.

Att vara lärare i Estetisk verksamhet och i musik är alltså inte på något sätt ett självklart arbete. Det finns ingen mall att gå efter utan läraren måste trampa upp sin egen stig mot ett mål som passar den och dess elever bäst. Man bör fundera på om man tycker bäst om att gå före, bredvid eller efter eleverna och hela tiden lyssna till vad de har att berätta på vägen. Man får inte vara rädd för att ropa på en kollega eller gammal studiekamrat och höra efter vilken väg de brukar gå. Man behöver ju inte alltid hitta vägen själv. Man får heller inte vara rädd för att vända om och testa en annan väg. För även om det vore skönt med tydligare vägskyltar och kartor då och då är det ju faktiskt känslan av friheten att ta sig fram på sitt eget sätt som är en av tjusningarna med läraryrket.

KÄLLFÖRTECKNING

- Boström, Eva (1998) *Estetisk verksamhet. Ett nytt ämne för en postmodern läroplan. C-uppsats i musikpedagogik*. Örebro: Musikhögskolan i Örebro
- Bouij, Christer (1998) ”*Musik – mitt liv och kommande levebröd*” *En studie i musikhögskolans yrkessocialisation*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för musikvetenskap
- Georgi-Hemming, Eva (2005) *Berättelsen under deras fötter. Fem musikhögskolans livshistorier*. Örebro: Örebro Universitet, Universitetsbiblioteket
- Hanken, Ingrid Maria & Johansen, Geir (1998). *Musikkundervisningens didaktikk*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Linde, Göran (2000). *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur
- Lindström, Gunnar & Pennlert, Lars Åke (2004). *Undervisning i teori och praktik – en introduktion i didaktik*. Umeå: Umeå Universitet
- Lpf 94 *Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94 : Gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen, statens skolor för vuxna och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda*. Stockholm: Fritzes
- Sandberg, Ralf (1996). *Musikundervisningens yttre villkor och inre liv. Några variationer på ett läroplansteoretiskt tema*. Stockholm: HLS Förlag
- SKOLFS 2000:10. *Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i ämnet estetisk verksamhet i skolan*. Grundföreskrift. Stockholm: Skolverket
- SOU 1992:94 *Skola för bildning. Betänkande av läroplanskommittén*. Stockholm: Fritzes
- Stålhammar, Börje (2004). *Musiken – deras liv*. Örebro: Örebro Universitet, Universitetsbiblioteket
- von Wriqth, Georg Henrik (1983). *Practical Reason*. Oxford: Basil Blackwell Publisher